

Regeringskansliet

Örnsköldsviks kommuns yttrande, Ökad tydlighet, stärkt samverkan - förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik (SOU 2025:85)

Örnsköldsviks kommun uppskattar möjligheten att lämna inspel på delbetänkandet. Utmaningarna som lyft i delbetänkandet är relevanta och Örnsköldsviks kommun är positiva till syftet med att skapa en mer sammanhållen, tydlig och långsiktigt hållbar utvecklingspolitik som stärker hela Sveriges utvecklingsförmåga och gör att olika regioners och kommuners särskilda förutsättningar tas bättre tillvara.

Övergripande ser kommunen värdet i att alla nivåer – kommun, region och stat – arbetar mot samma mål för territoriell utveckling och att styrningen ska vara sammanhållen och utgå från verksamhetsområden och helhetsperspektiv snarare än från enskilda myndigheter. Det finns redan samverkan, men tydligare ansvarsfördelning sammankopplat med finansiell kompensatorisk hänsyn, gör att territoriell politik kan uppnås samtidigt som man stärker tilliten i systemet. Kommunen bör fortsättningsvis fokusera på det lokala, regionen på det regionala och staten på det nationella, samtidigt som alla aktörer behöver förstå och ta hänsyn till varandras perspektiv för att utvecklingen ska bli effektiv och mer platsanpassad.

Behov av samverkan och närvaro

Kommunen ställer sig bakom att styrningen ska vara sammanhållen då utredningen berör många politikområden, från infrastruktur och utbildning till försvarsperspektiv och areella näringar för att nämna några. Detta gör att frågorna ur kommunens synvinkel är naturligt sammanhållna till varandra, inte isolerade.

Västernorrland kategoriseras som ett glest landsbygdslän och Örnsköldsviks kommun är en av de större geografiska kommunerna i landet. Kommunen kan uppleva att statliga myndigheter inte har en gemensam linje och förståelse för olika kommunala förutsättningar. Bristande samstämmighet i styrning och ansvar kan leda till att resurser inte allokeras effektivt för att hantera de specifika demografiska och ekonomiska utmaningar som finns lokalt. Exempelvis i utvecklingsmöjligheter som kommuner arbetar med kan behöva stöd och insatser från nationell nivå för att kunna realiseras. Beslut fattas ofta utifrån urbana perspektiv, vilket gör att lokala platsförutsättningar förbises. Kommunen behöver att statliga aktörer har bättre platskompetens och förståelse för hur beslut påverkar både geografiskt och sociala villkor.

Europa visar ett starkt intresse för norra Sverige, särskilt utifrån ett geopolitiskt perspektiv och den pågående gröna omställningen. Det är därför positivt att kunskapen om hela landet ökar i alla led – från lokal till nationell nivå. Det handlar inte om kompensation, utan om att staten aktivt tar ansvar för den utveckling som sker i norra Sverige. När alla nivåer – stat, region och kommun – tar ansvar för sina uppdrag, minskar utsattheten i kommunernas arbete.

För en sammanhållning av landet är det viktigt att staten finns närvarande i hela Sverige. Kommunen uppmuntrar därför utredningen beaktande att fortsätta undersöka möjligheten till ett större statligt ansvar för områden med särskilda utmaningar och behov.

Hur kan samordning och samverkan effektiviseras och stärkas?

Kommunen anser att landsbygdsfrågor inte ska isoleras från regional utveckling och ställer sig positivt att landsbygdernas särskildheter lyfts och att de behöver få större utrymme i såväl den nationella som regionala politiken eller i en eventuell ny territoriell politik. Kommunen uppmuntrar därför utredningen att fortsätta utreda ansatsen att slå samman politikområdena.

Som kommunen kan det upplevas att utvecklingsarbete ofta överprövas, exempelvis inom detaljplanering och strandskydd. För att möta komplexa frågor krävs en gemensam syn på platsers värde och potential. Genom ökad samsyn och tydligare ansvarsfördelning kan man bygga tillit i systemet och skapa bättre förutsättningar för hållbar utveckling.

Det är avgörande att aktörer som näringsliv, civilsamhälle, nationella minoriteter och urfolk inkluderas i den fortsatta utredningen. Utredningen nämner att lagstiftning måste följas, vilket är viktigt att sätta i ett sammanhang. Juridiska ramar påverkar vilka frågor som kan samordnas och hur dialog kan föras, särskilt eftersom myndighetsutövning sker på flera nivåer – lokal, regional, nationell och internationell. Nationella direktiv och lagar är inte alltid samordnade med lokala förutsättningar, vilket kan skapa målkonflikter och försvåra samverkan. Därför krävs en analys av hur styrning och regelverk samspelar mellan nivåerna, samt hur flexibilitet kan möjliggöra effektiv dialog och samordning.

Delbetänkandet identifierar att nuvarande politik saknar en tydlig finansiell ram för landsbygderna. En djupare analys av nordiska modeller, som Norges differentierade arbetsgivaravgifter och lokal inkomst från naturresurser, vore relevant. Dessa ger landsbygden ekonomisk styrka och främjar ett levande näringsliv. Genom att studera sådana fördelningssystem kan Sverige uppnå bättre territoriell sammanhållning och mer hållbara resultat.

Det är positivt att utredningen lyfter utmaningar med läns- och kommungränser – många samhällsfrågor, som vattenförvaltning eller kriminalitet, följer inte administrativa gränser. Vilken fråga som är i fokus avgör vilka aktörer som behöver samverka. För att möta medborgarnas behov krävs gränsöverskridande samordning och ett inkluderande arbetssätt.

Den territoriella politiken behöver, precis om utredningen pekar på, bidra till samhällets robusthet och beredskap varför det är viktigt att beakta att landsbygderna är avgörande för totalförsvaret, särskilt när det gäller att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner. I händelse av krig eller kris är det viktigt att det finns robusthet utanför de större städerna. Sårbarheten i de större städerna är en central fråga, och landsbygderna spelar en viktig roll för att kunna hantera störningar i livsmedelsförsörjning, energi och kommunikation.

Kommuner och civila aktörer på landsbygderna har en viktig roll i det civila försvaret och behöver resurser för att kunna upprätthålla verksamhet under höjd beredskap. Ett

exempel är DCA-avtalet med USA som ställer krav på värdlandsstöd, vilket innebär att svenska myndigheter och kommuner måste kunna bistå med boende, transporter, sjukvård och logistik. Detta ställer nya krav på planeringen på kommunal och regional nivå där vikten av samordning och delaktighet mellan statliga, regionala och kommunala aktörer, tillika civilsamhällets aktörer, blir än viktigare. Behovet av värdlandsstöd är en nationell angelägenhet, men genomförandet sker lokalt och regionalt. Det är därför viktigt att kommuner och länsstyrelser får rätt förutsättningar, resurser och mandat för att kunna hantera detta.

Uppföljning och stöd till funktioner

Förändringarna innebär att alla berörda parter behöver vara kunniga om platserna och delaktiga lokalt ute i landet. Där det inte finns lokal närvaro kan kommuner eller regioner vara en viktig part att initiera dialog. Men detta innebär inte att ansvaret för frågorna behöver förflyttas till kommunal nivå, ansvaret behöver ligga på ansvarig part. En ny utvecklingspolitik måste också syfta till att motverka socioekonomiska klyftor genom att säkerställa tillgång till service, utbildning och hälsovård. Detta är avgörande för att motverka den åldrande befolkningen och de minskade skatteunderlagen vilket drabbar vissa platser hårt.

För att integrera platsbaserade beslut behövs ökad platskunskap och stöd i att hantera komplexa frågor. Ett medskapande arbetssätt och förändrad arbetskultur inom berörda organisationer är avgörande. Slutsatserna bygger på kommunens erfarenhet av landsbygdsarbete och beslutsprocesser, vilket möjliggjort deltagande i policysmedjor om platssäkring.

Det är positivt att utredningen lyfter behovet av systematisk analys. För att skapa en lärande process och följa resursfördelning krävs uppföljning. Ur ett kommunalt perspektiv är det viktigt att få ta del av data kopplat till kommunen – inom flera områden är det svårt att få lokala data och därmed bra underlag för att kunna arbeta effektivt och utvecklingsinriktat med de unika delarna i den egna kommunen.

Likt SKR vill håller kommunen med att alltför detaljerade målformuleringar riskerar att begränsa aktörers möjlighet att prioritera och utforma insatser utifrån lokala förutsättningar och behov. Regionerna och kommunerna bör därför involveras i arbetet för metodutveckling för både den föreslagna verksamhetslogiken som en utvecklad uppföljningsmodell.

Kommunen vill lyfta fram Leader-metoden som ett etablerat arbetssätt för platsbaserad utveckling där civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor samverkar jämbördigt. Företagare och föreningar bidrar tillsammans till service, boende och livskvalitet, vilket är avgörande för samhällets attraktivitet och robusthet. Offentlig sektor är beroende av denna kapacitet för att nå politiska mål. Leader erfarenheterna visar att underifrån-perspektiv, medskapande och partnerskap främjar livskraftiga miljöer och långsiktig utveckling. Erfarenheterna är direkt relevanta för den framtida territoriella utvecklingspolitiken och kan även bidra till ökad lokal förankring och resiliens i stadsmiljöer.

Hållbarhetsperspektiv

De tre övergripande värdena – territoriell sammanhållning, platsbaserad samordning och lokal förankring – är viktiga i en demokrati, men kan också tolkas auktoritärt om de inte tydligt kopplas till demokratiska principer. Eftersom utredningen nämner Agenda 2030,

vore det värdefullt med en tydlig bild av den värdegrund som förslagen vilar på – exempelvis demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling – för att skapa en stabil och trovärdig plattform.

När kommunen ska väga olika hållbarhetsperspektiv i konsekvensanalyser ställs den ofta inför komplexa frågor. Ett tydligt exempel är vindkraft, där förväntningar på lokal etablering inte följs av lösningar kring kompensation. Det innebär att medborgare lokalt hamnar i kläm och kommunen får varken del av energin eller skatteintäkterna. Liknande utmaningar finns inom de areella näringarna, där olika nationella aktörer har motstridiga intentioner för exempelvis skogsbruk.

Kommunen behöver nationellt stöd och samordning för att hantera dessa komplexa frågor på ett sätt som är rättvist för både kommunen och dess invånare. Beslut måste bygga på förståelse för lokala förutsättningar – annars riskeras det att medborgarens förtroende förloras.

Utifrån ett lokalt hållbarhetsperspektiv när det kommer att skapa förutsättningar för tillväxt anser kommunen också att satsningar på landsbygdernas näringsliv, som småföretag och besöksnäring, är viktiga för att skapa diversifierade och stabila ekonomier som inte är helt beroende av stora statliga projekt.

Demokrati och självstyre

Det finns en utmaning i offentlig sektors begränsade förmåga att möta komplexa samhällsutmaningar som präglas av stuprör, snäva uppdrag och kortsiktiga prioriteringar, vilket försvårar helhetssyn och långsiktighet. Samtidigt uppstår ett växande gap mellan medborgares förväntningar och det offentliga åtagandet, där tilliten minskar och civilsamhällets potential som samverkanspart inte fullt ut tas tillvara. Kommunen anser att utredningen skulle stärkas av ett resonemang kring koppling mellan ökad tydlighet, stärkt samverkan och demokrati. Dialog, helhetssyn på stad och landsbygd samt samverkan är avgörande för att bygga tillit och förankra utvecklingen.

Avslutningsvis vill Örnsköldsviks kommun betona vikten av att utredningen fortsätter sitt arbete. Kommunen ser positivt på att få förutsättningarna och tilliten att fatta beslut lokalt. Fokus på att nyttja varandras färdigheter och arbeta mot samma mål. Territoriell utveckling bör vara ett övergripande syfte för alla myndigheter, och det kommunala självstyret behöver lyftas som en självklar grund.

För att möta olika platserns behov krävs att territoriell utveckling adresserar olikheter och möjliggör kompensatoriska åtgärder. Alla nivåer måste dra åt samma håll – inte motverka varandra – för att undvika att systemet kortsluts.

Örnsköldsviks kommun
Kommunstyrelsen

Anna-Britta Åkerlind (C)
Ordförande

Signering

Följande parter har signerat detta dokument

Namn: ANNA-BRITTA ÅKERLIND

Datum: 2025-10-07 16:32

Signerat kryptografiskt SHA-256 hashvärde:

BF099E14F4AFCFAFB30F7088138E9122A017E88B35DC9D193EA0A7B54CCFFED